

УДК 005.35

І. В. Мосійчук

К. е. н., старший викладач

кафедри економіки, менеджменту і маркетингу

Житомирський державний університет імені Івана Франка

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:**ЕВОЛЮЦІЯ І СУЧАСНІ ПІДХОДИ**

В статті досліджено сучасні підходи до трактування корпоративної соціальної відповідальності, виділено деякі загальні аспекти, на яких більшою мірою акцентується увага. Визначено основні тенденції (тренди), характерні для сучасного етапу розвитку КСВ. Зокрема, проаналізовано прагнення до систематизації інформації про КСВ, охарактеризований стратегічний підхід до КСВ, що став «мейнстрімом» XXI століття, висвітлено використання спеціальних індексів при оцінці ефективності діяльності компанії, також розглянуто зростання загальної кількості випущених звітів в області КСВ та процес регулювання нефінансової звітності. Розкрито, що баланс економічної, екологічної та соціальної складових – найважливіша умова існування і розвитку компанії в довгостроковій перспективі. На основі результатів аналізу, автором встановлено, що ініціативи в області КСВ, спрямовані на впровадження в діяльність організацій по всьому світу. А також зазначено, що швидкими темпами розвивається відповідальне інвестування та зростає інтерес до ідеї стійкості в ланцюзі постачань.

Ключові слова: соціальна відповідальність, корпоративна соціальна відповідальність, нефінансова звітність, стратегічний підхід до КСВ, принципи соціальної відповідальності, індекси КСВ, міжнародний стандарт ISO 26000

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY: EVOLUTION AND MODERN APPROACHES

The article investigates into modern approaches to the interpretation of corporate social responsibility (CSR). The author highlights some general aspects, on which the focus is more accentuated. The main tendencies (trends) characteristic for the present stage of CSR development are determined. In particular, the desire to systematize information on CSR has been analyzed, the strategic approach to CSR, which has become the "mainstream" of the XXI century, has been described, the use of special indexes has been highlighted in assessing the efficiency of the company's activity, and also the increase of the total number of issued CSR reports and the process of regulating non-financial reporting. It is disclosed that the balance of economic, ecological and social components is the most important condition of the company's existence and development in the long run. Based on the results of the analysis, the author established that initiatives in the field of CSR, aimed at the implementation of the activities of organizations around the world. It is also noted that the responsible investment is developing rapidly and the interest in the idea of sustainability in the supply chain grows.

Key words: social responsibility, corporate social responsibility, non-financial reporting, strategic approach to CSR, principles of social responsibility, CSR indices, international standard ISO 26000

Постановка проблеми. Вивчення сучасних підходів до трактування КСВ передбачає аналіз основних етапів її становлення і розвитку як повноцінної самостійної концепції. У науковій літературі відсутнє єдине розуміння еволюції концепції КСВ, немає і єдиного, чітко сформованого понятійного апарату. Сам процес еволюції досить складний і неоднозначний, тому дослідження даного питання є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроби впорядкувати розрізнену інформацію щодо еволюції та підходів до КСВ робилися багатьма авторами.

Різні аспекти визначення корпоративної соціальної відповідальності досліджували ряд зарубіжних і вітчизняних вчених: М. Портер, М. Крамер, Ф. Котлер, П. Яницький, Ф. Хміль, А. Погребняк. Разом з тим в Україні цей аспект залишається недостатньо науково обґрунтованим і мало вивченим, особливо з погляду економічної науки.

Постановка завдання. Визначити поняття «корпоративна соціальна відповідальність», охарактеризувати еволюцію та сучасні підходи до КСВ.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день не існує загальноприйнятого визначення поняття КСВ. Різні джерела інформації – міжнародні організації; спеціалізовані організації, що займаються дослідженням проблематики КСВ; сучасні літературні джерела; стандарти нефінансової звітності – трактують його по-своєму.

За результатами порівняльної характеристики можна виділити деякі загальні аспекти, на яких більшою мірою акцентується увага (табл. 1).

Соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив своїх рішень та діяльності на суспільство і навколишнє середовище через прозору і етичну поведінку, яка:

- сприяє сталому розвитку, включаючи здоров'я і благополуччя суспільства;
- враховує очікування зацікавлених сторін;
- відповідає законам і узгоджується з міжнародними нормами поведінки;
- інтегровано в діяльність всієї організації і застосовується в її взаєминах.

Таблиця 1

Аспекти, на яких акцентується увага в трактуваннях КСВ

Рейтинг	Аспект	Кількість трактувань, які враховують аспект
1	2	3
1	Важливість вибудовування взаємин із зацікавленими сторонами	15 трактувань
2	Облік економічних, екологічних та соціальних аспектів діяльності («triple bottom line»)	11 трактувань
3	Добровільність в прийнятті додаткових зобов'язань	8 трактувань
4	Дотримання вимог законодавства	5 трактувань
5	Увага до етичного аспекту діяльності	3 трактування
5	Вихід за рамки законодавчо встановленого мінімуму	3 трактування
5	Увага до питань прозорості	3 трактування
6	Інтеграція КСВ в щоденну ділову практику	2 трактування
7	Інтеграція КСВ повсюдно в компанії	1 трактування

Джерело: [4].

Таким чином, ґрунтуючись на відомостях, наданих авторитетними джерелами (KPMG, Corporate Knights, Interbrand, Corporate Register і РСП), сформулюємо основні тенденції (тренди), характерні для сучасного етапу розвитку КСВ:

1. Прагнення до систематизації інформації про КСВ.

В даний час існує безліч визначень поняття КСВ. Однак представники академічної спільноти та бізнесу демонструють прагнення в єдності поглядів і формулювань. Примітно, що найбільші світові компанії в своїх нефінансових звітах не уявляють власного (унікального) визначення КСВ. Вони дотримуються формулювань, зафіксованих в

актуальних документах міжнародних організацій і стандартах нефінансової звітності.

2. Стратегічний підхід до КСВ став «мейнстрімом» XXI століття.

Стратегічний підхід до КСВ – це підхід, відповідно до якого компанія інтегрує принципи КСВ в свою стратегію, перетворює виробничо-комерційну діяльність з метою задоволення зацікавлених сторін, формує довгострокові конкурентні переваги, а в якості кінцевої мети розглядає забезпечення корпоративної стійкості і сприяння сталому розвитку всього суспільства. На сьогоднішній день дані концепції найактивніше приймаються і підтримуються бізнесом.

Концепція корпоративного громадянства знаходить відображення у формулюванні місії найбільших світових компаній, серед яких Microsoft, Nokia, ExxonMobile, Toyota, Ford, Citi Bank [1].

За даними рейтингу компанії «Corporate Knights» («Корпоративні лицарі», Канада), який отримав назву «100 найбільш стійких корпорацій» («100 World's most sustainable corporations»), опублікованого в 2017 році, в першу десятку найбільш стійких компаній увійшли: Siemens, Ttorebrand, Cisco, Danske Bank, Ing Group, Commonwealth Bank of Australia, Philips, Johnson & Johnson, DSM, Enagas [6].

Рейтинги компанії «Corporate Knights» («100 найбільш стійких корпорацій», «50 найкращих корпоративних громадян Канади») щорічно публікуються на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (Швейцарія) і ґрунтуються на інформації, наданої 4353 компаніями по всьому світу.

3. Оцінка діяльності у відповідності з «триєдиним результатом».

У сучасному світі соціально відповідальна діяльність не обмежується лише вирішенням соціальних проблем. Важливо оцінювати результати і в інших сферах – економічній та екологічній. Соціально відповідальна компанія повинна виробляти якісну продукцію, яка задовольняє вимоги замовника, вирішувати виникаючі соціальні проблеми і не забувати при

цьому піклуватися про навколишнє середовище (раціонально використовувати ресурси, скорочувати шкідливі викиди, налагоджувати екологічно чисте виробництво). Баланс економічної, екологічної та соціальної складових – найважливіша умова існування і розвитку компанії в довгостроковій перспективі. Ці складові утворюють три «стовпи» корпоративної стійкості [2]. Відсутність уваги з боку компанії хоча б до одного з них призводить до розбалансування всієї системи і, як наслідок, втрати стійкості.

4. Усвідомлення необхідності вибудовування взаємин з ЗС.

Ще в 2006 році компанією Interbrand і журналом Business Week було проведено глобальне дослідження, в ході якого з'ясувалося, що вартість «невловимих цінностей» (репутації, бренду, торгової марки) може становити до 70% ринкової капіталізації компанії [3]. ЗС справляють істотний вплив на «невловимі цінності». Висловлюючи власну думку щодо результатів діяльності компанії, вони впливають на формування її ділової репутації.

5. Використання спеціальних індексів при оцінці ефективності діяльності компанії.

З метою оцінки ефективності діяльності компанії в сфері сталого розвитку на сьогоднішній день використовується понад 150 рейтингів та індексів КСВ / сталого розвитку, які відрізняються за тематичним охопленням, за складом показників і критеріїв оцінки [6]:

– сімейство індексів сталого розвитку Доу-Джонса (Dow Jones Sustainability Indices, DJSI), що розраховуються компаніями RobecoSAM і S & P Dow Jones Indices. Дана група включає один глобальний індекс (DJSI World) і безліч регіональних (для країн Європи, Північної Америки, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Кореї, Австралії, країн, що розвиваються);

– сімейство індексів FTSE4Good, що розраховуються компанією FTSE Group;

– індекс лідерів вуглецевої звітності (Carbon Disclosure Leadership Index, CDLI) і індекс лідерів вуглецевої результативності (Carbon Performance Leadership Index, CPLI), що розраховуються міжнародною некомерційною організацією Carbon Disclosure Project, CDP).

6. Зростання загальної кількості випущених звітів в області КСВ.

Все більше компаній у всьому світі усвідомлюють необхідність дотримання принципів КСВ. За відомостями консалтингової компанії Corporate Register, в 2015 році опубліковано 8971 звітів в області КСВ, що на 2,95% більше, ніж аналогічний показник в 2014 році (8714 звітів). В цілому по даному показнику позитивна динаміка спостерігається впродовж декількох років (рис. 1) [5].

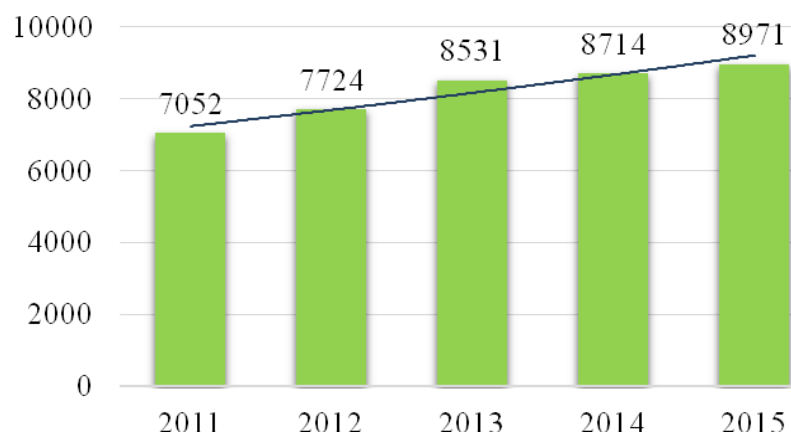

Рис. 1. Кількість звітів, опублікованих з 2011 по 2015 рр. за даними Corporate Register на 24.03.2017 р.

Джерело: [5]

7. GRI – найбільш затребуваний стандарт звітності.

Найбільш затребуваним стандартом звітності в області КСВ є GRI. До такого висновку прийшли фахівці KPMG. Вони відзначають, що 60%

респондентів в 45 країнах світу дотримуються саме цього стандарту при складанні звітності [2].

За даними звіту GRI, який отримав назву «Стійкість і тренди звітності 2025» та опублікованого в 2015 році, однойменні стандарти (GRI) використовуються більш, ніж в 90 країнах світу [2].

8. Набирає швидкість процес регулювання нефінансової звітності.

За даними аналітичного огляду корпоративних нефінансових звітів за 2015-2016 рр., опублікованого РСІП, в 30 з 50 найбільших країн світу вже введені обов'язкові вимоги щодо ESG-звітності, а за останні три роки в 64 країнах введено близько 100 інструментів, що стосуються обов'язкової нефінансової звітності [5].

9. Поява нових ініціатив в сфері КСВ.

Ініціативи в області КСВ, спрямовані на впровадження в діяльність організацій по всьому світу, розробляються авторитетними міжнародними організаціями. На сьогоднішній день найбільш затребуваними є:

1). 10 принципів соціальної відповідальності Глобального договору ООН (UN Global Compact), що охоплюють питання захисту прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища, протидії корупції [3].

2). Фінансова ініціатива Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP Finance Initiative), створена з метою просування принципів КСВ та сталого розвитку серед організацій фінансового сектора. [51, с. 39]

3). 10 Принципів Екватора (Equator Principles), що представляють собою систему управління кредитними ризиками (екологічними і соціальними); компанії-учасниці зобов'язуються не фінансувати проекти, якщо позичальник не має наміру / неспроможний дотримуватися даних Принципів [3].

4). Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств (OECD Guidelines for Multinational Enterprises), покликані стимулювати компанії робити позитивний внесок в загальносвітовий економічний, екологічний та соціальний прогрес [1].

5). Керівні принципи ООН в сфері бізнесу та прав людини / Керівні принципи підприємницької діяльності в аспекті прав людини (UN Guiding Principles on Business and Human Rights), які представляють механізми для реалізації встановлених ООН базових принципів щодо захисту, дотримання та доступу до засобів правового захисту, націлених на ефективне вирішення проблем в сфері бізнесу та прав людини [5].

10. Швидкими темпами розвивається відповідальне інвестування.

Відповідальне інвестування передбачає, що компанії, що становлять нефінансову звітність якісно і повно, мають більше шансів залучити довгострокове і недороге фінансування. Активно розвиваються ініціативи, спрямовані на просування ідеї відповідального інвестування: ініціатива «Фондові біржі за сталий розвиток» (Sustainable Stock Exchanges); Робоча група по «зеленим фінансам» (G20 Green Finance Study Group), Ініціатива з відповідального інвестування (Principles for Responsible Investment) [6].

11. Зростає інтерес до ідеї стійкості в ланцюзі поставок.

В умовах глобалізації ланцюги поставок компаній збільшуються, в зв'язку з чим утворюється велика кількість ризиків для самих компаній і їх зацікавлених сторін. За даними експертів міжнародної консалтингової компанії «McKinsey & Company» А. Бова (A. Bove) і С. Свортца (S. Swartz), 90% негативних наслідків у соціальній та екологічній сферах припадає саме на ланцюг поставок [5]. Усвідомлюючи цей факт, соціально відповідальні компанії прагнуть розбудувувати відносини з постачальниками та підрядниками. Однак, це дуже складне завдання, з огляду на той факт, що компаніям видно лише «вершина айсберга» – ті компанії, з якими вона безпосередньо взаємодіє.

Висновки. Отже, нами визначено тенденції, характерні для сучасного етапу розвитку КСВ. Даний перелік не є вичерпним, оскільки КСВ продовжує розвиватися і привертати увагу дослідників. Як результат виявляються нові тенденції і тренди, описати які в повному обсязі не можливо.

Список використаних джерел:

1. Корпоративна соціальна відповідальність : моделі та управлінська практика : [підручник] / [Саприкіна М. А., Ляшенко О., Саєнсує М. А., Місько Г. А., Зінченко А. Г.] ; (за науковою редакцією д.е.н., проф. Редькіна О. С.). – К. : ТОВ «Фарбований лист», 2011. – 480 с.
2. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі.; пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с.
3. Матвеева Е.В. Корпоративное гражданство как философия социально ответственного бизнеса: новый уровень развития / Е.В. Матвеева // Актуальные проблемы экономики и права. – 2014. – №2. – 49-54 с.
4. Ответственная деловая практика в зеркале отчетности: настоящее и будущее. Аналитический обзор корпоративных нефинансовых отчетов: 2015–2016 годы выпуска. / Феоктистова Е.Н., Аленичева Л.В., Долгих Е.И. [и др.] – М.: РСПП, 2017. – 136 с.
5. ISO 26000:2010 (en). Guidance on social responsibility / International Organization for Standardization, Online Browsing Platform, 2010. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/#search> (дата звернення: 21.04.2018).
6. 100 World's most sustainable corporations / Corporate Knights, 2017. URL: <http://www.corporateknights.com/reports/2017-global-100/2017-global-100-results-14846083/> (дата звернення: 23.04.2018).

REFERENCES:

1. Redkin, O. S. (2011). Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' : modeli ta upravlins'ka praktyka [Corporate social responsibility : models and management practices]. Kyiv : TOV «Farbovani lyst». [in Ukrainian].
2. Kotler, F. & Li, N. (2005). Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist'. Yak zrobyty yakomoha bil'she dobra dlia vashoi kompanii ta suspil'stva [Corporate social responsibility. Doing the most good for your company and your cause]. Kyiv : Standart. [in Ukrainian].
3. Matveyeva, Ye.V. (2014). Korporativnoye grazhdanstvo kak filosofiya sotsial'no otvetstvennogo biznesa: novyy uroven' razvitiya. Aktual'nyye problemy ekonomiki i prava – Actual problems of economy and law, №2, 49-54 s. [in Russian].
4. Feoktistova Ye.N., Alenicheva L.V., & Dolgikh Ye.I. (2017). Otvetstvennaya delovaya praktika v zerkale otchetnosti: nastoyashche i budushcheye [Corporate citizenship as a philosophy of socially responsible business: a new level of development]. M: RSPP. [in Russian].
5. ISO 26000:2010 (en). Guidance on social responsibility / International Organization for Standardization, Online Browsing Platform, 2010. Retrieved from: <https://www.iso.org/obp/ui/#search>. [in English]
6. 100 World's most sustainable corporations / Corporate Knights, 2017. Retrieved from: <http://www.corporateknights.com/reports/2017-global-100/2017-global-100-results-14846083/> [in English]